

Stichting Noorderbegraafplaats Assen

Verslag werkzaamheden in het jaar 2025

Algemeen

Tweede helft december 2025. Tijd voor het bekende jaarverslag.

Nu zitten we in de winterstop. Een paar weken geleden hebben we een aantal zaken afgerond. De onderkomens zijn opgeruimd en aangeveegd. De stenen naast het baarhuisje, welke voorraad in het afgelopen jaar wederom is verminderd, zijn netjes opgestapeld en afgedekt. Al het bladafval op de keet is er af geveegd; daarna zijn de goten van het baarhuisje geschoond. In de winterperiode zal nog gewerkt worden aan het schoonmaken van het gereedschap en het verven van de antieke bank die we een paar maanden geleden hebben ontvangen.

Voordat ik met het jaarverslag aan de gang ging heb ik eerst maar eens een wandeling over de begraafplaats gemaakt. De indruk die de begraafplaats mij geeft is, dat het alles goed onderhouden is. Feitelijk is dat ook het doel van onze stichting. Het hoeft niet zo spectaculair te zijn. Dat het er in december 2025 zo netjes uitziet, is vooral het werk van de gemeentelijke afdeling groen en onze werkers in het groen geweest. Wat er in het afgelopen jaar aan de grafmonumenten is gebeurd, zal waarschijnlijk niemand opvallen. Ik denk ook de meeste vrijwilligers niet. Dit jaarverslag draagt er mede aan bij, dat daar meer zicht op komt. We zijn er in ieder geval vaak geweest, getuige de -overigens niet complete serie- plaatjes die van de vrijwilligers zijn geschoten tijdens de koffiepauze

5 april

19 april

3 mei

10 mei

17 mei

24 mei

31 mei

14 juni

21 juni

28 juni

5 juli

11 juli

19 juli

26 juli

9 augustus

16 augustus

23 augustus

30 augustus

6 september

13 september

20 september

27 september

11 oktober

18 oktober

Er zijn wat zaterdagen uitgevallen door het slechte weer. Op 25 oktober zouden we bijvoorbeeld het seizoen afsluiten, maar het terrein was zeer drassig en de ene bui wisselde de andere af. De op veel foto's zichtbare lege stoel was van Jan Lagendijk, die de meeste foto's uit deze serie heeft gemaakt. In deze fotoserie gaat het niet over de werkzaamheden op de maandag- en donderdagmorgens als er in een kleinere bezetting wordt gewerkt. Net als de vrijwilligers op de zaterdagen hebben zij een koffiemoment, waarvan de foto rechts het bewijs is. Verder zijn er een aantal vrijwilligers die regelmatig door de week individueel bezig zijn.

Als nieuwe medewerkers werden begin dit jaar Bonnie Mastenbroek en haar dochter Amij verwelkomd. Ze zijn vooral in het groen bezig geweest.

Nu het jaaroverzicht van de werkzaamheden.

Parkaanleg-groen

Eind 2024 werden de oude berken in het tweede deel van de begraafplaats aan weerszijden van het middenpad gerooid. Daarnaast werd in dat gebied nieuwe drainage aangelegd. Begin 2025 komt het vervolg als er nieuwe berken worden geplant. Met de aanschaf van deze bomen heeft de gemeente zo te zien rekening gehouden met de al eerder geplante bomen. De nieuwe bomen hebben namelijk een behoorlijk formaat, zodat het verschil met de al staande bomen klein is. In de lente- en zomerperiode hebben we vrij veel droge perioden gehad, zodat regelmatig een giertank met water -soms met een meststof- langs kwam om de bomen in leven te houden. Op één boom na is dat goed gelukt. De hoeveelheid blad van dergelijke net geplante bomen was dit jaar natuurlijk gering. Volgend jaar hopen we meer bladgroei aan te treffen. Voor de dode berk gaat men zoeken naar een even groot exemplaar. Misschien kan de beuk aan de zuidzijde, die twee jaar geleden door een vallende boom uit het Asserbos is meegenomen, dan ook een opvolger krijgen.

Na het planten van de bomen is de grond er omheen geëgaliseerd en is gras gezaaid.

Ondanks de droogte is er nu toch een grasmat te zien. Toch zijn we wat dit onderdeel betreft niet helemaal tevreden. Als het geregend heeft ligt gelijk rechts van de ingang van het

baarhuisje een mega plas water. Voorheen stroomde dat via het lagergelegen veld naar de gracht. In het voorjaar moeten we maar eens kijken wat daaraan te doen is. Tenslotte heeft men een nieuwe slijtlaag op het middenpad aangebracht, zodat de oppervlakte weer egaal is.

Het middenpad met van voor naar achter berken. Op dit moment ziet het er erg kaal uit. Dat zal in het komende voorjaar zeker veranderen

Bij de werkzaamheden rond de herplant is door een voertuig flinke schade toegebracht aan het toegangshek. De kapotte onderdelen hebben we gelijk in het baarhuisje gelegd. De ons bekende smid Ron Caspers heeft de opdracht gekregen het hek te herstellen. Dat ligt momenteel in Warffum. Zoals het nu lijkt zullen de huidige uiltjes met krans op de hekposten, gegoten naar het model van de Asser IJzergieterij, vervangen worden door exemplaren die qua vormgeving passen bij de oorspronkelijke, door Nering Bögel vervaardigde uiltjes. Daar is nog een afbeelding van.

Naast de uiltjes op het hek zijn er nog andere dieren die onze begraafplaats aantrekkelijk vinden. Zo ontdekten we in perk 4 een aantal molshopen. Omdat dit op een begraafplaats minder wenselijk is, is beheerder Bouw gewaarschuwd. Inmiddels zijn de mollen gevangen. We zien liever andere beestjes. Zo hebben we in het voorjaar een aantal nieuwe huurders gespot.

Een hele serie molshopen in perk 4. Later ontdekten we twintig meter verderop ook nog een aantal. Voor je 't weet verspreiden ze zich over het hele terrein

Links een van de huurders. Er zijn zeker vijf kastjes bewoond geweest

Onder een foto gemaakt tijdens het snoeien van de rododendrons

Er is nog meer aan het groot groen gebeurd. De grote rododendrons tussen de perken 1 en 2 zijn aan de oostzijde flink ingekort. Deze struiken hadden het dwarspad geheel overwoekerd. Dat is nu weer vrij. Na drie jaar zullen de rododendrons aan die zijde wel weer groen zijn. Dat is na het snoeien aan de westzijde ook zo gegaan. Het moet wat tijd hebben. We hopen dat een deel van het nu zichtbare dwarspad over niet al te lange tijd, net als de oorspronkelijke middencirkel, verhard wordt.

Aan het begin van het seizoen is op drie zaterdagen gewerkt aan het afvoeren van bladafval. Eind 2024 was het in de herfst zo nat, dat de mensen van de gemeente dit niet voor elkaar hebben kunnen krijgen. In dit najaar is dat wel gelukt, zodat al het blad kon worden afgevoerd. Bezoekers die tijdens de kerstdagen de begraafplaats opwandelen, zien nu een goed onderhouden terrein. Daar zijn we erg blij mee.

Het bijhouden van het groen in de graven is ieder jaar een behoorlijke klus. Door de grote inzet van onze groenjoesters en groenridders is dat goed gelukt. Af en toe werden de mannen ingeschakeld voor de zwaardere klussen.

Op de plaats waar vroeger tussen de perken 2 en 3 malussen stonden, zijn door een schenking nieuwe boompjes geplant. Bijna alle vorige exemplaren hebben ongeveer twintig à dertig jaar geleden door het vele vocht het loodje gelegd. Daarom is bij het planten de

grond ter plaatse opgehoogd. In 2024 is dat al rond de nog enig overgebleven malus gedaan. We hopen dat over een aantal jaren deze bomen in het voorjaar rijk gaan bloeien. Daarmee is een stuk van de oorspronkelijke beplanting zoals tuinarchitect Vroom jr. dit ontworpen heeft, teruggekeerd. Eind oktober hebben we naast de verbena's ook weer rubekia's uit de gemeentelijke bloembakken aangeleverd gekregen. In het familiegraf Bertling doet deze plant het al drie jaar erg goed. Nu hebben we deze planten in perk 1 op twee graven geplant. We hopen dat deze het daar net zo goed gaan doen. Omdat de bloemen een opzichtige felgele kleur hebben, is gekozen voor twee graven die wat ver uit elkaar liggen.

Ook dit jaar zijn regelmatig bloeiende planten bij het kindermonument geplant

Beletteren

Bij de beletteraars heeft er een wisseling plaatsgevonden. Janneke Bulder, jarenlang op dit terrein actief, heeft om gezondheidsredenen besloten te stoppen. Janneke was niet alleen op de zaterdagen actief, maar als het mooi weer was ook op doordeweekse dagen. Haar plaats is ingenomen door Wim Nugteren. Daarnaast zijn vooral Greet Koops en Ria Ottens hiermee bezig geweest.

Een tweetal beletteraars aan het werk

Verschillende grote liggende zeken zijn beletterd, vaak in combinatie met de renovatie van het hele monument. Dit zijn ondermeer:

- De zerk Smit/Dieters (grafnr. 1/E/251)
- De zerk Antonius en Maria van Loon (grafnr. 3/S/40)
- De zerk Andreae/Strabbing (grafnr. 3/T/56)
- De zerk Engelberts/Quarles van Ufford (grafnr. 3/Q/108)
- De zerk Pluijter/Drechsel (grafnr. 1/I/154)

Verder zijn er verscheidene hoofdstenen uit de vijftiger jaren beletterd, zowel in opdracht als exemplaren die in het gras zijn gevallen. Platen die los tussen twee natuurstenen standers stonden hebben we naar de keet gebracht om ze droog te kunnen schilderen.

Een aantal hoofdstenen die beletterd zijn:

Grafmonument Hulsebosch/Doek is afgemaakt (grafnr. 4/J1/07-08)

Grafmonument Marrink/Hoekstra (grafnr. 2/B/13)
 Grafmonument Van der Laan/Tooi (grafnr. 2/B/13)
 Daarnaast zijn verscheidene hoofdstenen in de perken 5 en 6
 geheel beletterd of bijgewerkt, waaronder een 'Moeders graf'.

Rechts een deel van de zerk Engelberts/Quarles van Ufford. Zowel de voor- als achternaam van Jvr. Frouck Juliana Geertruid Quarles van Ufford laat zien dat we hier met een belangrijk adellijk geslacht te maken hebben. Oorspronkelijk kwam deze familie uit Engeland. Verschillende leden van deze familie waren burgemeester of Commissaris der Koningin. De meest recente vertegenwoordiger was Wilhelm Herman Daniël (Herman) Quarles van Ufford (1929-2017). Hij was burgemeester en later directeur van het Kabinet der Koningin en voorzitter van de KNSB. Een lid van deze familie ligt dus zo maar bij ons op de Noorder...

Zerken en metselwerk

Conform het opschrift beginnen we met het onderdeel zerken. Onder de zerk van het graf Andrae/Strabbing, grafnr. 3/T/56 het muurwerk grotendeels opnieuw opgetrokken. Zie foto hiernaast.

De sterk aangetaste witmarmeren plaat op de zerk van Maria Elisabeth Drechsel hebben we met een mengsel van tegellijm en marmerpoeder aardig goed kunnen opknappen. Vooraf hebben we geïnformeerd bij een steenhouwer en de Stichting Dodenakkers naar de mogelijkheden hoe marmer te

herstellen. In het verleden hebben we dat ook gevraagd bij de RCE, waarbij ons

geadviseerd werd een mengsel te gebruiken waarin marmerpoeder was verwerkt. Verder bleek men er vrijwel geen ervaring mee te hebben. De door ons gekozen oplossing leek ons het best. De plaat ziet er nu een stuk beter uit.

De plaat ligt los op de gebroken zerk. Volgend jaar eens kijken hoe verder te handelen.

De marmeren grafplaat van Maria Elisabeth Drechsel in perk 1 ligt weer op z'n plaats

Dan een aantal soms monumentale grafmonumenten waarbij geen zerk aanwezig is, maar waar wel veel natuursteen in is verwerkt.

Het belangrijkste graf wat bijna helemaal uit elkaar lag was het graf van steenhouwer Stuvell/Tol (grafnr. 3/T/54). Op de staande stele na zijn alle overige natuurstenen delen uit elkaar gehaald en is alles op een nieuw gemaakte betonnen fundering vastgezet. We zijn zeer tevreden over het behaalde resultaat.

Verder is van verscheidene graven in rij A perk 1 het metselwerk hersteld. Hoofdstenen en paaltjes werden vastgezet. Veel graven werden van nieuwe pijpen voorzien en vervolgens zwart geverfd. De oorspronkelijke pijpen zullen, zeker als ze van koper zijn geweest, zijn gestolen. Aan het uiteinde van deze pijpen hebben vaak manchetten gezeten. Maar daar is niet meer aan te komen. Verschillende graven in deze rij zijn verzakt. Herstel kan alleen als het hele graf uit elkaar wordt gehaald. Daar hebben we van af gezien. Bovendien hoort dat op een oud kerkhof als dit.

In perk 3 zijn er verscheidene rollagen geheel of gedeeltelijk hersteld. De oorzaak van het verval bestond uit verzakkingen of kapotgevroren bakstenen. Het gaat hier om de volgende graven:

Het graf Andreae/Strabbing, grafnr. 3/T/56

Het graf Balten/ Dieters/ Vos (grafnr. 3/T/57)

Het graf Ebbeler (grafnr. 3/R/73).

De stenen van deze rollaag waren kapotgevroren. Ze zijn vervangen door nieuwe Groninger steen. De stenen aan de voor- en achterkant zagen er nog goed uit en hebben we kunnen handhaven

Dan hebben we nog wat herstelwerk verricht aan enkele vijftigerjaren graven. In september kregen we de opdracht van de familie Geertsema, waarbij ook leden van de familie uit Canada aanwezig waren, om het graf van hun grootouders in perk 4 te herstellen. Een groot deel van het herstel heeft inmiddels plaatsgevonden. Daarbij is de marmeren hoofdsteen gelijkend en vastgezet, maar het herstel van monument is nog niet afgerond.

Tenslotte wilden we het cement wat nog in voorraad was voor de winter verwerken. Daarvan

hebben we een complete ruïne -vrijwel al het natuursteen was gebroken- in perk 5 hersteld. Het onderhavige monument ziet er nu in ieder geval toonbaar uit. Het komt niet erg vaak voor dat we een graf in de vijftigerjaren perken zonder een opdrachtgever herstellen. Dat doen we meestal alleen om verder verval te voorkomen. Het meeste verval ontstaat doordat de betonnen dekplaten verschillend wegzakken. Daardoor raken hoofdstenen en banden los. Dit jaar hebben we nog geen grote grasmaaiers gezien. Men maait het gras met een handmaaier en bosmaaier. Dat scheelt enorm in de schade.

Op de foto een hersteld graf in perk 5. De hoofdsteen lag in het gras met kans op verdere beschadiging. De afdruk is nog in het gras te zien. De hoofdsteen is nu met cement vastgezet en kan er weer een tijdje tegen.

Hekwerken

Over dit onderdeel kunnen we vrij kort zijn. Rond de zerk van het al eerdergenoemde graf Andreae/Strabbing is een hek neergezet. Dit hek is afkomstig van de Noorder; alleen de hoekpalen zijn nieuw. Het ijzerwerk is geplaatst op de nog bestaande rollagen met poeren. Op dit moment zitten er drie hekken in de pijplijn. Twee van deze hekken moeten worden vermaakt en/of aangevuld. Deze hekken komen op de graven Kalter/Smit (grafnr. 3/Q/110) en Caspers (grafnr. 1/K/80). Het laatste hek zal door Ron Caspers worden gemaakt,

passend bij de nog origineel 19e eeuwse hoekpalen. Dat komt op het graf Van der Feltz terecht (grafnr. 1/I/156).

Dit zijn voorlopig de laatste hekken die we gaan plaatsen. Er zijn nog vrij veel meestal incomplete hekken aanwezig, maar daar hebben we nu geen bestemming voor. We gaan dit verven en in het baarhuisje opslaan tegen de muur of op zolder. Omdat dit oude ijzerwerk grotendeels van deze begraafplaats afkomstig is, is het als oud ijzer afvoeren geen optie.

Het enige hek wat dit jaar geplaatst is

Overig

Het baarhuisje

In de zomer is het baarhuisje opgeknapt. De verzakte deuren, kregen een grote beurt. Een van de gehengen zat helemaal los. Verder is het houtwerk op maat gemaakt zodat de deuren makkelijker te openen en sluiten zijn

Ook de witte kruisen op het dak, de ramen en de gootijzers kregen een verfbeurt.

Het vrijwilligersuitje

Op zaterdag 11 oktober hebben we als vrijwilligers de oude begraafplaats in Meppel bezocht. Vooraf hebben we uitgebreid in Havelte geluncht. Omdat je als vrijwilliger op een begraafplaats bezig bent, kijk je als je op vakantie in een andere plaats bent, met meer dan gewone aandacht naar andere begraafplaatsen. In dit geval hebben we, na een uitgebreide

intro met PowerPointpresentatie, de begraafplaats in Meppel bekeken. In veel opzichten een andere begraafplaats. Aangelegd in een periode dat Meppel al een echte stad was en veel groter dan Assen toen de Noorder in 1823 werd aangelegd. Bijzonder was het fraaie poortgebouw. Ook zagen we dat er vrij veel paaltjes met QR-code waren aangebracht; meestal bij graven van mensen die in de laatste wereldoorlog waren omgekomen. Ook viel op dat veel zerken, hoewel ze onder bomen lagen, behoorlijk schoon waren.

Een tweetal foto's van ons vrijwilligersuitje. De lunch in Havelte en de wandeling over de Algemene Begraafplaats in Meppel. Op de foto zien we, dat op deze plaats uitleg werd gegeven over het oorlogsmonument en de mensen die er omheen liggen begraven. Op de voorgrond een aantal grafplaten met daarnaast een natuurstenen paaltje waarop een QR-code is aangebracht

Interne en externe contacten

Op 16 april hebben we met de heren Bart-Jan Delhaas en Allart Bouw van de gemeente Assen overleg gehad. Namens ons waren Jan Lagendijk, Dick Sunnotel, Peter Nijmeijer en Lukas Kwant aanwezig. Afgelopen november is afgesproken aan het begin van het volgend seizoen een nieuw overlegmoment te plannen.

In 2025 hebben we met drie vrijwilligersorganisaties contact gehad. Vaak had men vragen over onze organisatie en de wijze waarop wij te werk gaan. We krijgen het komend jaar nog een afvaardiging van een van deze organisaties op bezoek. Verder hebben we medewerking verleend aan een speciaal nummer van het blad 'Tuinjournaal' wat gaat over vrijwilligersorganisaties.

Lantaarnpaal

Jarenlang hebben we stroom kunnen betrekken vanuit een garagebox aan de kant van de Witterstraat. De kabel liep via een lantaarnpaal naar een boom aan de zijde van de begraafplaats. Omdat er een paaltje in de weg was aangebracht kwam er geen verkeer langs. Een aantal keren is de kabel er af gehaald. De reden was bijvoorbeeld het uitbaggeren van de gracht. Ook is er een nieuwe beschoeiing aangebracht. Dat werd van tevoren aan de bewoners in de omgeving kenbaar gemaakt. Toen het paaltje werd weggehaald en er onverwachts een voertuig met grijper de kabel meenam, werd de lantaarnpaal geveld. Hoe het verder gaat met de afhandeling van de schade weten we op dit moment niet. Maar het kan wel aanzienlijke gevolgen hebben voor onze activiteiten. We zijn momenteel bezig om een andere oplossing voor de stroomvoorziening te vinden.

Open Monumentendag

Net als in de vorige jaren deden we op zaterdag 13 september mee met de Open Monumentendag. Het thema was 'Erfgoed en architectuur'. Vooraf werd voor de rondleiders een hand-out gemaakt met betrekking tot grafmonumenten waaraan stijlkenmerken te zien zijn. Dat bleken meer monumenten te zijn dan aanvankelijk gedacht. Zo is er Jugendstil, Art Deco en Neogotiek te vinden. En niet te vergeten het eclecticisme, waarbij elementen uit verschillende stijlen zijn samengevoegd. Ongeveer veertig mensen maakten van de gelegenheid gebruik om een rondleiding mee te maken.

24/12/2025 ldk

Een tweetal foto's van een gietijzeren zerk op de Meppeler begraafplaats. Rechtsonder staat vermeld waar de zerk is gegoten: Asser IJzergieterij.

Een dergelijk grote zerk lag eens in perk 1 bij ons op de Noorder. Helaas als oud ijzer afgevoerd. We hebben er alleen nog maar een foto van

Planning werkzaamheden voor het jaar 2026

Algemeen

Ook in 2026 gaan we verder met de doelstelling van de SNBA: Het onderhouden van het klein groen en het herstel van de grafmonumenten.

Net zoals vorig jaar is gemeld, is het herstel van een dwarspad en middencirkel een onderwerp van gesprek. Deze was vanaf 1823-eind zestiger jaren nog aanwezig. In het gemeentelijk overleg op 16 april kwam dit ook nog even aan de orde. Men is in principe bereid dit te herstellen. Daarbij zouden de zijpaden vanaf de cirkel deels kunnen worden aangelegd. De rest tot aan de grenzen van de begraafplaats blijft gewoon gras.

Groot en klein groen

Omdat bij de bomenplant in november-december 2024 de verloren gegane beuk aan de zuidzijde nog niet is vervangen, hopen we dat dit komend voorjaar gaat plaatsvinden. Het ligt in de bedoeling de nieuw geplante berk die doodgegaan is, volgend voorjaar te vervangen. En als het kan de verdwenen beuk aan de zuidkant van de begraafplaats.

Beletteren

In de hoop dat het weer in het komend jaar meezit gaan we gewoon verder met het beletteren. Van een aantal zerken is het opschrift zo versleten, dat beletteren heel lastig en misschien zelfs onmogelijk is. Toch zullen we aan de hand van de informatie uit de grafboeken proberen de originele tekst te reconstrueren.

Metselwerk

In de eerste plaats gaan we verder met het herstelwerk op de perken 1 en 3. Omdat de lijst met opdrachtengraven in de perken 2,4,5 en 6 vrijwel is afgewerkt en geen grote metselprojecten op het programma staan, gaan we verder met de grote lijst van op te knappen monumenten. Deze staan vooral in perk 1.

Als er hekken kunnen worden geplaatst op de graven Van der Feltz (perk 1) en Andreae/Strabbing (perk 3), zullen in beide gevallen de rollagen aangepakt moeten worden. Vooral de rollaag van het graf Van der Feltz is in zeer slechte staat.

Tenslotte valt te verwachten dat ook in het komende jaar een aantal vijftiger jarengraven zodanig door het verval worden getroffen dat herstel nodig is.

Het lijkt erop dat na het plaatsen van de laatste hekken en het herstel van de grafmonumenten de meeste oude steen, wat nu naast het baarhuisje staat opgestapeld, is verwerkt.

Hekken

Als het financieel wat meezit en we niet opdraaien voor de schade van de in het jaarverslag genoemde lantaarnpaal, hopen we dit jaar de laatste drie hekken te plaatsen. De overige hekonderdelen, waarvan het meeste van deze begraafplaats afkomstig is, gaan we opslaan.

Overig

*In het komende jaar wordt ernaar gestreefd een graftrommel te plaatsen. In het afgelopen jaar hebben we zelfs nog een graftrommeltje aangekocht voor het graf van ds. Schuurring in perk 3. We hebben namelijk nog een afbeelding waarop de restanten van een trommel aan dit hek te zien zijn. Hier speelt de factor tijd een belangrijke rol, daar restauratie van een krans arbeidsintensief is. Dat is in de vorige jaren niet gelukt. In het afgelopen jaar hebben we m.b.t. de restauratie van een graftrommel contact gehad met het graftrommelmuseum in Veenhuizen. We blijven hopen dat het in de komende jaren wel gaat lukken.

*Het plan om bij een aantal graven een QR-code te plaatsen zal nog verder worden uitgewerkt en met de gemeente overlegd.

*Er ligt nog steeds het plan om aan de achterzijde van het mededelingenbord een plattegrond van de begraafplaats aan te brengen. Een lastig punt bij dit onderdeel is de beschikbaarheid van (voor 95%) betrouwbare gegevens.

*Met alle Zocherbanken die er nu staan zou de vervallen oude bank links voor de rododendron eigenlijk weg kunnen. Punt van overleg met de gemeente.

*We willen weer meedoen aan de open monumentendag. Het thema van de Open Monumentendag in 2026 wordt: 'Erfgoed in gevaar'. We overleggen nog over de invulling van deze monumentendag.

*Op dit moment hebben we nog geen concrete plannen voor een vrijwilligersuitje.

24/12/25 ldk

Oorspronkelijke planning restauraties in de historische perken 1 & 3. Wat gereed is gekomen, staat cursief en voor de duidelijkheid in het groen vermeld.

NB. De kleine werkzaamheden vallen hier niet onder.

Perk 1

1/A/325N graf Bodzinga. *De hoofdsteen is hersteld en de omringende balken vastgezet.*

1/B/315 graf Eichner. *De drie grafplaten zijn aan de palen vastgezet.*

1/C/292 graf Veeninga Nijdam. *De originele grafplaat is op een paaltje geplaatst. De natuurstenen banden met paaltjes en stangen, afkomstig van de begraafplaats uit Vries, is daar omheen geplaatst. In het midden is grind aangebracht.*

1/C/288 graf Hamminga/Rijken/De Weert. *Hier is een hek geplaatst wat van deze begraafplaats afkomstig is. De twee oude emaille grafschilden en het grafbord zijn daaraan opgehangen.*

1/D/270 graf Hofman/Offereins. *De onderbouw is hersteld om te voorkomen dat de zerk scheurt.*

1/D/274 graf Balten/Lamberts. *Fundering hersteld.*

1/E/246 graf Barelds/Hemmes/Martens. *De fundering onder de gave linker zerk is hersteld. De brokstukken van de rechter zerk laten we zo liggen.*

1/E/247 graf Meyer. *De fundering is herstel evenals de marmeren grafplaat.* Herstel zerk.

1/E/250 graf Heeres/Hopper. Van dit graf is een grafplaat aanwezig van Benno Hopper, maar het hek is verdwenen. Om beschadigingen te voorkomen deze omringen door natuurstenen banden met in het midden grind.

1/E/259 graf Kat/Greving. Het huidige restant van de zerk verplaatsen voor de stele van Pieter Kat.

1/E/260 graf Timmer. *Er zijn nieuwe houten paaltjes geplaatst, verbonden met de nog bewaard gebleven aluminium kettingen, grafschildje en graftrommel. Dit omdat deze grafbedekking op de gemeentelijke lijst van de te behouden graven staat.* Herstel van de deels verrotte palen is nodig

1/F/227 graf Dekker c.s. *Moet worden hersteld.*

1/F/230 graf Staal/Holthuis. Fundering herstellen om breuk van de nog gave steen te voorkomen. *Onderbouw geheel hersteld en in het midden onder de zerken verstevigd.*

1/I/156 graf Van der Feltz/Spiering. Rond een forse zerk liggen nog de sterk vervallen oude muren met rollagen en poeren. Voor dit graf hebben we vier van de bekende 19^e eeuwse gietijzeren palen met een lotusbloem als knop in het baarhuisje staan. Op langere termijn bekijken wat hieraan te doen. Besloten is om mogelijk in 2023 bij de aanwezige palen een hek te laten maken door Ron Caspers. Hiervoor staat al € 1000,- gereserveerd, wat afkomstig is van het prijzengeld van het boek over de Noorderbegraafplaats.

1/J/126 graf Mennega/Sijpkens. *Het toegangshekje is weer sluitend gemaakt.*

1/K/80 graf Caspers. Het plaatsen van een 19^e eeuwse hek, waarvan de onderdelen vrijwel geheel van deze begraafplaats afkomstig zijn op de nog aanwezige rollagen. Ook de nog aanwezige grafplaat, welke nu op de grond ligt, kan hieraan bevestigd worden.

1/L/69 graf Hessel/Remmelts c.s. *De geknikte middelste en linker zerk is ondersteund.*

1/M/30 graf Van Baalen/Kniphorst. *De verzakte zerk is omhoog gebracht.*

1/M/42 graf Hofstede Schroeder. *Deze zerk is zes jaar geleden al hersteld, omdat door inwatering schollen hardsteen los kwamen te zitten. Oorzaak: inwatering, omdat de zerk zich op gelijke hoogte als het maaiveld bevindt en het regenwater niet wordt afgevoerd. In de literatuur wordt in een dergelijk geval als enig oplossing aangegeven de zerk wat omhoog brengen en te plaatsen op een betere fundering. Voorlopig laten we de zerk zo liggen.*

Blijvend aandachtspunt

1/M/41 graven Van Lier/Westra. *Van dit grafmonument met belangrijke zerken is de onderbouw hersteld om verdere breuk te voorkomen.*

1/M/48 graf Braaksma/Van Gorcum. *Fundering hersteld.*

1/N/17 graf Van der Feltz. *Hiervan is de rechter zijkant hersteld. De brokstukken van een eerdere zerk zijn ernaast aangebracht, omdat dit grafnummer ook behoort tot de familie Van der Feltz.*

1/O/336 graf De Boer. *Het hek is in 2024 geplaatst op rollagen van nieuwe staan. Daarna is het authentieke grafbord weer opgehangen.*

Perk 3

3/P/115 graf Hunse Steenberg. Herstel randen en aanbrengen stangen tussen de paaltjes.

3/Q/110 graf Kalter/Smit. Mondeling werd verteld dat hier een smal hek stond. Het aanwezige grafbord is ook nog aanwezig maar helaas gebroken. Nu staat er een laag hek wat we gratis hebben gekregen. Er zal eertijds een hoog hek hebben gestaan. Dit hek vervangen door een hoger exemplaar en het lage hek (deels) links van het baarhuisje zetten rond historisch materiaal wat niet herplaatst kan worden.

3/Q/102 graf Cazemier/ Meijering/Tijmes. *Hek opnieuw geschilderd. Twee emaille grafborden moeten worden hersteld en op een andere wijze worden opgehangen.*

3/R/83 graf Holstijn/Kamphuis. *Van het oorspronkelijke hek is één zijkant overgebleven. Het hek is aangevuld met drie bijpassende hekken; eveneens afkomstig van de Noorderbegraafplaats. Aan het hoofdeinde de nog bewaard gebleven grafplaat van Anna Holstijn aangebracht.*

3/R/75 graf Aaldring/Dilling. *Van dit graf is nog één hekdeel bewaard gebleven met drie metalen grafschilden. Deze zaten op het lange zijhek, omdat mogelijk aan de hoofdzijde een graftrommel heeft gehangen (net als bij het graf Schuurin grafnr. 3/R/49). Tot nu toe is het niet gelukt om bijpassende hekdelen te verkrijgen. Daarom is een hek uit ongeveer 1910 uit voorraad geplaatst. De vormgeving van dit hek ligt dicht bij het oorspronkelijke hek. De oude*

schilden zijn hieraan opgehangen. Het oorspronkelijke hekdeel kan naar de zolder van het baarhuisje.

3/S/64 graf Beens/Kuipers. *Hier is een hek geplaatst afkomstig uit Reutum op de nog originele rollagen. Dit was het allerlaatste hek wat we aangekocht hebben.*

3/S/62 graf Ten Wolde. *Hier is een in het baarhuisje gevonden hek herplaatst. De voor- en achterkant met hoekpalen waren daarvan bewaard gebleven. Het is één van de hekken waarvan we exact de oorspronkelijke standplaats kennen. Via Marktplaats hebben we op bijzondere wijze ook de beide zijkanten met hoekpalen kunnen verwerven. Aan het hoofdeinde bevindt zich een groot grafbord/metalen plaat. De grafplaat is opnieuw van een tekst voorzien.*

3/T/52 graf Hemmes/Van Gorcum. Dit is één van de twee graven waarvan bij onze komst in 2014 het hek er nog wel stond, maar de grafborden waren verdwenen. We weten wie er op dit grafnummer begraven liggen. Met een oud of een nieuw te maken grafbord aanvullen.

Verdere ontwikkelingen.

1/H/171 en 172 graf Veeze. *Hier staat een vrij monumentaal hek wat we van het graftrommelmuseum hebben gekregen. Bijkomend voordeel was, dat de lengte vrij goed correspondeert met de twee grafnummers. Bij het plaatsen zijn de opgegraven originele rollagen hergebruikt.*

1/S/34 graf Van Kuyk. *Na overleg in het voorjaar van 2022 is besloten dit graf toe te voegen, omdat de zijmuur in een zeer slechte staat was. Dit is inmiddels hersteld.*

Samengevat:

1. Herstel metselwerk onder in ieder geval acht zerken om deze voor verder verval te behoeden. Het gaat hier om grotendeels gave zerken en niet om gebroken exemplaren. Enkele gebroken zerken (zoals graf 1/M/42) willen we wel van een betere onderbouw voorzien omdat ze historisch belangrijk zijn.
2. (Her)plaatsing van drie hekken omdat we daar nog rollagen en/of grafborden van hebben. Op deze begraafplaats hebben meer als 150 hekken gestaan. Van de verdwenen hekken zijn door de aanwezige restanten of in de archivalia de plaatsen terug te vinden. Na beëindiging van onze werkzaamheden staan er ongeveer 110.
3. Twaalf renovaties vallen min of meer onder overige werkzaamheden. Daarbij zijn een paar opknapbeurten waarvan we door verschillende omstandigheden nu nog niet weten hoe daarmee concreet te handelen.
4. Er zijn oude graftrommels met inhoud in ons bezit die nog gerestaureerd moeten worden. In de afgelopen jaren is daar weinig aan gedaan. Omdat dit een zeer arbeidsintensief werk is wat niet iedereen kan doen, is dat een kwestie van lange adem.

Bij al deze werkzaamheden willen we proberen het in de loop van de jaren verzamelde materiaal zoveel mogelijk te verwerken. Wat overblijft aan waardevol materiaal slaan we op in het baarhuisje. Oude nummerpaaltjes bijvoorbeeld zullen bewaard blijven. Misschien kunnen al deze materialen -uiteraard na overleg- in de jaren na 2026 nog geplaatst worden of de generaties na ons er iets mee gaan doen. Bovendien kunnen er nog vondsten worden gedaan of kan er nog oud materiaal afkomstig van de Noorder (zoals de oude verdwenen olielamp van Brumsteede!) opduiken.

Het overige materiaal gaat naar het puin of de oud ijzerhandel, zodat de ruimte rond het baarhuisje grotendeels leeg wordt. Historische hekrestanten blijven in opslag.

Dan is er nog materiaal wat geschikt is voor een kleine expositie naast of tegen de muur aan de linkerkant van het baarhuisje. Er zijn bijvoorbeeld twee oude steles die vóór 1944 in de perken 2 en 4 hebben gestaan. Op meerdere oude begraafplaatsen zijn hoeken te vinden waar men van oude grafplaten en niet gebruikt ijzerwerk een expositie heeft gemaakt. Deze kan worden omringd door een laag hekje uit opslag.